

Издавањето на публикацијата е поддржано од Институтот за социјална демократија „Прогрес“, Фондацијата „Калеви Сорса“ и Канцеларијата на Фондацијата „Фридрих Еберт“ во Скопје, и е произлезена од Платформата за мултикултурализам формирана во рамките на проектот „Поддршка на демократијата во мултиетничка Македонија – Дијалог и соработка“.

Автор:

Дина Спировска

Техничка подготовка и дизајн: Бригада дизајн, Скопје

Издадена: Ноември 2014

ПРЕДГОВОР

Оваа политичка студија е резултат од младинскиот активизам и соработка на: Социјалдемократската младина на Македонија (СДММ), Либерално демократската младина (ЛИДЕМ) и Новата социјалдемократска младина (НСДМ) во рамките на Младинската платформа за мултикултурализам. Политичките подмладоци се основачи на Платформата, која има за цел да го зголеми влијанието на младите луѓе во градење на капацитети на политичките активисти на локално ниво за промоција на мултикултурализмот и во залагање за прашања значајни за младите луѓе и заеднички за сите етнички заедници.

Како првична активност на членките на Платформата, која е основана во 2013 година, беше нивниот ангажман во процесот на пишување политички студии за невработеноста кај младите и мултикултурализмот. Овие прашања беа идентификувани како заеднички проблеми на сите младински политички организации што учествуваа во работата на Платформата.

Младинската невработеност е сериозен проблем, кој не ја засега само иднината на младите луѓе, туку ја одредува и иднината на земјата. Македонија веќе се соочува со масовна миграција и одлив на мозоци, која ќе ескалира ако не постои надеж за подобра иднина.

Понатаму, градењето мултикултурно општество налага надминување на етничката поделеност и недоверба, особено меѓу младите во Македонија. Имајќи предвид дека младите политички активисти се идни носители на одлуки, многу е значајно политичките подмладоци да дадат безрезервна поддршка и да имаат визија за мултикултурна Македонија.

На самиот почеток на нивната соработка, организациите – членки на Младинската платформа – се договорија за заедничките интереси на организациите учеснички: справување со невработеноста и промовирање мултикултурализам. Меѓутоа, организациите одлучија дека политичката студија треба да обезбеди три различни пристапи кон проблемите. Ова се должи на фактот што сите три организации имаат различни политички идентитети и претпочитаат да го применат сопствениот пристап заснован на вредности кога бараат политички решенија за невработеноста кај младите и предизвиците на мултикултурализмот.

Пишувањето политичка студија е амбициозна задача, која има за цел да им служи на политичките партии. Одговорност на партиите е да ги решаваат предизвиците во општеството, да изнајдат политички решенија и да дадат алтернативни мислења и предлози. Од политичките младински организации се очекува да ги едуцираат своите членови и да им помогнат да ги развијат вештините потребни за политичкиот живот и меѓу другото, како да креираат политики.

Со преземањето на процесот на пишување политичка студија, младинските организации на Платформата, како колективно тело, ја исполнија својата улога на застапување на интересите на младите луѓе со изнесување на прашањата значајни за младите. Тие изградија успешна соработка наспроти политичките партиски линии и ги вклучија своите членови во процесот на анализирање на проблемите и на креирањето политички мерки.

Со оглед на тоа што креирањето политики секогаш е засновано на избор на вредности, постоењето на политички алтернативни мислења е круцијално не само за целите на демократијата, туку и за развојот на општеството во целина. Младинските организации правилно постапија препознавајќи ја потребата од политичка студија, која ги препознава идеолошките разлики. Но, во исто време, тие соработуваа со цел да ја изразат загриженоста за овие прашања. Оваа политичка студија и препораките дадени од трите политички младински организации се насочени кон воспоставување дискусија за клучните прашања што влијаат врз животот на младите во Македонија и кон воведување мерки за подобрување на состојбата.

Младинската платформа продолжува со својата работа, не само со залагања преку политички препораки, туку и со вклучување нови организации и интегрирање на активистите на локално ниво во активностите на Платформата. Платформата е поддржана од Институтот за социјална демократија „Прогрес“, Фондацијата „Калеви Сорса“ и Канцеларијата на Фондацијата „Фридрих Еберт“ – Скопје, а во рамките на проектот „Поддршка на демократијата во мултиетничка Македонија – Дијалог и соработка“.

Координатор на проектот,
Каја Корхонен,
Фондација „Калеви Сорса“

Координатор на проектот,
Тоше Зафиров,
Институт за социјална демократија „Прогрес“

ПЛАТФОРМА ЗА
МУЛТИКУЛТУРАЛИЗАМ

Документ за јавна политика

МЛАДИНСКА НЕВРАБОТЕНОСТ И МУЛТИКУЛТУРАЛИЗАМ

СДММ

СОДРЖИНА

1. ВОВЕД	4
2. МЛАДИНСКА НЕВРАБОТЕНОСТ	5
2.1. Младинската невработеност како општествен проблем, поим и статистички податоци	5
2.2. СДММ за младинската невработеност.....	6
2.3. Мерки за справување со младинската невработеност.	6
3. МУЛТИКУЛТУРАЛИЗАМ	9
3.1. Македонија како мултикултурно општество	9
3.2. Охридскиот рамковен договор – прв чекор кон развој на мултикултурализмот	9
3.3. СДММ за мултикултурализмот	9
3.4. Како до функционално мултикултурно општество.....	9
ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ	10

1. ВОВЕД

Република Македонија од секогаш била доволно голема за да има место во неа за: Македонци, Албанци, Турци, Срби, Бошњаци, Власи и останати националности без оглед на нивната возраст, религиска или партиска определеност, кои го делеле парчето земја под нив, небото над нив и сето она што се наоѓа помеѓу.

Мултикултурализмот е културната разновидност на заедниците и на политиката што ја промовираат оваа разновидност. Тој претставува политика во која неколку различни култури можат да коегзистираат во едно исто општество, како што е случајот со Република Македонија. Тие култури градат заеднички соживот, ги делат секојдневните општествени проблеми, кои исто влијаат на сите граѓани во тоа општество и се обидуваат да изнајдат ре-

шение за него. Но, како и во секое општество, така и во Македонија, се нарушува идеалната слика со реалноста, а во реалноста мултикултурното општество стои на стаклени нозе. Па обврската паѓа баш врз граѓаните на тоа општество да го решат тој проблем и да изнајдат решение за него.

Додека еден општествен проблем ги разединува граѓаните по некоја основа, друг ги соединува. Проблем што не бира национална или пак религиска припадност, не бира пол, ниту возраст, а тоа е проблемот на високата стапка на невработеност. Баш овој голем проблем во Република Македонија, како појава, има големи реперкусии врз општествениот живот и врз економската состојба во државата и е неопходно да се впери вниманието кон него и кон негово решавање.

2. МЛАДИНСКА НЕВРАБОТЕНОСТ

2.1. Младинската невработеност како општествен проблем, поим и статистички податоци

Невработеноста претставува социјално-економска појава, при што дел од активната работа сила во државата бара работа и не може да ја пронајде. Според законот, за невработени се сметаат сите оние што имаат навршено шеснаесет години, се способни за работа и сакаат да работат, но нема слободно работно место.

Република Македонија е држава од два милиона жители, од кои дури 40,7% се невработени. Од нив, скоро половина милион (483,448) млади луѓе, кои им припаѓаат на различни етнички групи и сочинуваат 23,4 проценти од вкупната популација, се невработени, односно, стапката на невработеност кај младите државјани на Македонија изнесува 45,8%.

Земјите, кои се членки на Европската унија, сè повеќе обрнуваат внимание на проблемот на невработеноста на младите и се обидуваат да најдат солуција на тој проблем. Високата стапка на невработеност кај младите, не само што е проблем за таа социјална група, туку претставува закана и за: социјалната заштита, пензискиот систем и секако претставува пречка во создавањето на човечки капитал, кој е главен предуслов за унапредвање на економијата на една држава.

Но, пред да почнеме да го разгледуваме проблемот за невработеност кај младата популација во Македонија и нејзината застапеност на пазарот на трудот, мораме да ја разбереме возрасната група што се категоризира како млади луѓе. Под млади луѓе, според Обе-

динетите нации и според Меѓународната организација на трудот се сите оние што спаѓаат во возрасната група од 15 до 24 години. Но, сè повеќе, во категоријата на млади луѓе спаѓаат сите оние лица на возраст од 15 до 29 години. Додека ја разгледуваме проблематиката на младинската невработеност во Македонија, наша цел ќе ни бидат сите државјани на Македонија на возраст од 15 до 29 години.

Ако сакаме да предложиме политика и мерки што би им помогнале на невработените млади луѓе во нашата држава, мораме првенствено да ја разгледаме моменталната состојба на пазарот на труд и стапката на невработеност кај младите.

Стапката на невработеност кај младата популација е значително повисока отколку вкупната стапка на невработеност во државата, што е дополнителен загрижувачки факт. Според овие податоци, младата популација е најранлива група на пазарот на трудот и перспективата за вработување кај младите е многу помала за разлика од другите старосни групи.

Според Светската банка, невработеноста кај младите во нашата држава изнесува над 50%, што нè прави рекордери во нашиот регион и во Европа. Голем процент од невработените млади луѓе во државата се невработени повеќе од една година, што дополнително ги намалува шансите за нивно вработување.

Како резултат на сето ова, во изминатите неколку години, преку 230 000 млади луѓе ја напуштиле државата во потрага по подобра иднина и работно место, а дури 75% од младите се изјаснуваат дека ја гледаат својата идни-

Возрасна група	Вкупно млади	Активни	Невработени	Стапка на невработеност
15 – 19 години	155,100	20,592	12,209	59,3%
20 – 24 години	164,154	85,840	44,903	52,3%
25 – 29 години	164,194	129,992	51,268	39,4%
Вкупно (19 – 29)	483,448	236,424	108,380	45,8%

на во некоја друга држава. Според статистичките податоци, има голема разлика во стапката на невработеност меѓу половите, односно стапката на невработеност кај женскиот пол е повисока од оној кај машкиот пол.

Голем удел во стапката на невработеност има и степенот на образование. Голем дел од младите во Македонија се сè уште дел од образовниот процес или пак немаат доволен степен на образование за некое отворено работно место. Исто така, се забележува голема централизираност во гланиот град на Република Македонија при потрагата за работно место, како и напуштање на татковината, со што помалите градски подрачја и селските средини имаат голем губиток на потенцијална работна сила и празнење и намалување на капацитетот.

Наша приоритетна цел е младите да ја гледаат и да ја градат својата иднина во својата татковина.

2.2. СДММ за младинската невработеност

Социјалдемократската младина како неизоставен дел од Социјалдемократскиот сојуз на Македонија, од самото формирање, водејќи се според социјалдемократските принципи и начела, мислела и работела за доброто на сите млади во Република Македонија. Едно од основните начела за што се залагаат социјалдемократите во Македонија е развојот на економијата, создавање на стабилен животен стандард и борба против невработеноста и сиромаштијата во земјата. Токму поради оваа причина, СДММ јавно ја посочува и ја актуелизира страшната состојба на младите, кои секојдневно бараат работно место, со цел да си обезбедат некаков животен стандард и да си обезбедат средства за егзистенција. Младинската невработеност со себе повлекува уште еден голем проблем, а тоа е масовната емиграција на млади кадарни лица од Република Македонија. Македонија полека, но сигурно, станува држава во која нема никаков простор за просперитет на младите. Политиката што владее во оваа држава им ги гуши

аспирациите на младите лица и им ја менува самосвеста за нивните вредности. Најтипичен пример за тоа е мислењето на младите дека најмногу што можат да постигнат е да бидат вработени во државната администрација. Затоа, дојде време кога мора да се реагира за разрешување на ваквите проблеми и да се зголеми свеста на младите, да се мотивираат и да сфатат дека баш тие се оние што можат да направат многу повеќе.

2.3. Мерки за справување со невработеноста на младите

Мерките наменети за младите ќе ги задржат младите во државата, ќе им обезбедат подобри услови за живеење и ќе им обезбедат полесен пристап до нови работни места. Мерките се реални и остварливи, а дел од нив се и веќе редовна практика во европските и во светските развиени земји.

2.3.1. Средношколци со стручно образование

Оние средношколци што го насочиле своето средно образование кон некој занает и кои успеале да се здобијат со најголемо знаење и техника во занаетот, да им се обезбеди работно место во некој од занаетчиските локали и работилници.

2.3.2. Средношколци

● Насочување во високото образование

Голем број млади што продолжуваат со своето образование по завршување на средното образование бираат смер што им го наметнуваат нивните родители или пак бираат професија којашто ќе им донесе најголема заработка. Најчесто тие професии се економисти или правници, што носи до точка каде што има голем број правници и економисти, кои имаат високо образование, но се невработени. Сето тоа би се избегнало доколку пред изборот на факултет, младите би имале можност да разговараат со стручни лица, кои би ги на-

сочиле кон бирање на кариера или би направиле тестирање и би им ја пронашле областа на интерес.

2.3.3. Студенти

● Менторство

Склучување договори со големите компании во Република Македонија за стипендирање и менторство. Студентите со најдобар просек во својата струка би добивале стипендија од некоја од овие компании, со што, по завршувањето на високото образование, би добиле работно место и би имале ментор со чија помош би ги усовршувале своите знаења.

● Волонтеризам

Волонтеризмот често пати е употребуван како замена за давање на работно место. Волонтерите ја работат истата работа како и оние со редовен работен однос. Тоа доведува до сегрегација на пазарот на трудот меѓу неплатените волонтери и вработените, што ги става младите во незавидна положба. Затоа предлагаме да се воведат програма за волонтери, која ќе ги вклучи сите невработени млади лица во програма за стажирање и каде што работодавачот ќе биде обврзан да исплаќа месечен надоместок од 6 000 денари по лице со вклучен персонален данок на доход и со осигурување при повреда на работно место и професионално заболување. Можеби, на овој начин, нема да се реши проблемот со високата стапка на невработеност, но работното искуство, со кое се здобиваат младите, ќе им помогне во понатамошната потрага по работно место.

● Летна практика

Голем број од факултетите во Македонија не користат методи на практична настава, туку само теоретска. Воведување на т.н. летна пракса / практика, која ќе им помогне на студентите во изучувањето на материјалот и ќе им даде можност наученото да го применат во практиката. По завршување на практиката, треба да се издаде сертификат со евалуација

на сработеното и на наученото. Понатаму, овие сертификати би служеле како доказ и дополнување на документите при конкурирање за некое работно место, со што ќе дадат дополнителна тежина на знаењето и ќе одземат од недостатокот на работно искуство.

2.3.4. Обуки и курсеви

● Недоволно образование и курс

Мора да се обрне внимание на работноспособното население со мал степен на едукација, и полека да се трансформира. Потребна е реформа во системот на едукација и држење курсеви за работноспособното население, односно организирани курсеви за квалификација или доквалификација, според потребите на работодавачот.

● Обуки за доквалификација

Одржување на континуирани обуки со цел задржување на постојани и одржливи работни места. На овој начин би се следеле промените и иновациите во начинот на работа и би се намалил бројот на отпуштање на неквалификуваниот млад кадар.

● Информатичко општество

Изработка на посебен портал на којшто ќе бидат поставени сите понуди и побарувачки на пазарот на трудот, заедно со сите квалификации што се потребни за работното место, како и информации околу курсевите што можат да се посетат ако е некој недоквалификуван за одредено работно место.

2.3.5. Социјално загрозени групи

● Вклучување на ранливи групи на пазарот на трудот

Субвенционирање на вработувања за лицата од ранливите групи, како на пример децата без родители и младите лица со инвалидитет. Би требало се обезбеди финансиска поддршка за обука и за квалификација за одредени работни места, кои би биле соодветни за лицата од оваа група, како за нив, така и за оние

што ќе работат во нивната околина, со цел да им се олесни работењето.

● Дневни центри

Дневните центри за малолетници, кои би требало да постојат, би имале задача да работат со деца што се проблематични и би биле ниво под установите, како што се поправните домови за малолетници. Наместо да бидат на улица и уште од раните години да имаат проблеми со законот, тие би биле згрижени во установа, каде што професионалец ќе работи со нив и ќе се обиде да ги изведе на правиот пат. Исто така, ќе имаат можност да се социјализираат и да научат да разликуваат добро од лошо. Истовремено, освен што ќе се спречат лошите влијанија врз малолетниците, ќе им се помогне да се вклопат во општеството и да излезат на прав животен пат. Ваквите центри ќе отворат голем број работни места за психолози и за педагози.

2.3.6. Мерки на локално ниво

Отворање работни места според потребите на околина во која живеат.

Иако Македонија е мала по површина, на неа постојат голем број неискористени потенцијали за отворање нови работни места. Без разлика дали се работи за туристичко место, плодна површина за одгледување земјоделски производи или занаетчиство, со доволна обука, би се искористиле тие потенцијали. Преку конкретни проекти би се подигнала свеста кај жителите на тие региони за недостигот и потенцијалот на тие занимања и квалификации.

3. МУЛТИКУЛТУРАЛИЗАМ

Мултикултурализмот е културната разноликост на заедниците и политики што ја промовираат оваа разновидност. Тој претставува политика во која неколку различни култури можат да коегзистираат во едно исто општество.

3.1. Македонија како мултикултурно општество

Македонија спаѓа во класата на мултикултурни општества. На нејзината територија покрај Македонците, живеат и: Албанци, Бошњаци, Турци, Срби, Власи и други етнички заедници. Нивните основни слободи и права се дефинирани во Уставот на Република Македонија од 1991 година, со дополнителни амандмани, усвоени во 2001 година. Тие имаат право на слободно изразување на индетитетот, право на соодветна и правична застапеност во органите на државната власт, право на употреба на симболите на својата заедница, право на основање институции и здруженија, право на настава на свој мајчин јазик и употреба на својот јазик како службен.

3.2. Охридскиот рамковен договор – прв чекор кон развој на мултикултурализмот

Основната цел на македонскиот модел е зачувување на интегритетот на државата, со истовремено подигнување на рангот на правата на граѓаните што им припаѓаат на заедниците на највисоко ниво што го предвидуваат релевантните меѓународни документи за заштита на човековите / малцинските права. Воспоставувањето на ваква правна рамка во Република Македонија, беше тежок процес што се одвиваше во услови на конфликт и со клучно влијание од страна на Европската унија и САД. На 13 август 2001 година, од страна на најголемите политички партии е потпишан Охридскиот рамковен договор. Според Секретаријатот, за негово спроведување, неговата главна цел е да го промовира мирниот и хар-

моничен развој на граѓанското општество, истовремено почитувајќи ги етничкиот идентитет и интересите на сите граѓани на Република Македонија.

Главниот заклучок е дека Охридскиот рамковен договор како правен акт е синоним на мир и еднакви права и можности за сите етнички групи кои живеат на територија на Република Македонија, што произлегува да биде прв чекор кон развој на мултикултурализмот.

3.3. СДММ за мултикултурализмот

СДММ смета дека треба да се вложува многу во развојот на мултикултурното општество во Македонија. Ние сметаме дека без разлика на нашата етничка припадност, сите сме исти и еднави во општеството. За сите нас важат исти закони, па сакаме тоа да биде исто така и во практиката. Институциите што се надлежни за оваа тематика, мораат да бидат непристрасни кон проблемите, да не заземаат страна според идеологија или каква било припадност. На нас, младите, ни останува заедно да ги решаваме и да се бориме против сите проблеми што нè засегаат како млади државјани на Република Македонија, без разлика на етничката припадност, за да си обезбедиме сигурна и просперитетна иднина.

3.4. Како до функционално мултиетничко општество?

Кога сакаме да функционира некоја работа каква што е мултикултурното општество, прво мора да се согледа состојбата во општеството. Имено, младите луѓе во Република Македонија се позатворени кон останатите социјални и етнички групи, за што говори фактот дека само 2,97% од младите луѓе би се чувствувале сигурни доколку до нив се всели албанско семејство, 2,63% доколку семејството е од ромската заедница и 3,16% доколку семејството припаѓа на српскиот етникум.

Сликата и стереотипите мораат да се сменат, а единствен начин за да се променат е да се подигне свеста кај секој поединец.

Иако, во нашата држава, се вложуваат големи суми пари за владини реклами и кампањи, тие не вродуваат голем плод. Потребно е да се вложи сума пари во кампања што ќе го поддржува заедничкиот живот, но ќе биде и опиплива за граѓаните. Ваквиот вид кампања, најлесно и најуспешно би се одвивала на локално ниво. Затоа предлагаме кампања, која, освен што ќе ја шири пораката, ќе може, преку работилници и изложби, да ги информира граѓаните да ги запознаат културите на луѓето со кои живеат и работат.

Ромите се една од најзагрозените етнички групи во Македонија. Заради нивната култура и традиција, припадниците на ромската заедница уште на рана возраст го прекинуваат нивниот образовен процес, па претставува реткост некој да има завршено средно или високо образование. Заради овие причини, тие немаат предизпозиции да конкурираат за какво било работно место, со што ја подигнуваат стапката на невработеност. Исто така, најчесто на жените од ромските фамилии не им е дозволено да работат и нивна единствена задача е да се грижат за домот и за децата. Поради недостигот од образование и од познавање на општеството и можностите што ги нуди, тие се согласуваат на таков начин на живот.

Освен Ромите, постои и голем број државјани на Република Македонија кои или не го завршиле своето основно образование или пак воопшто не го започнале. Тоа секако им го отежнува барањето работно место, односно им го прави невозможно. Затоа предлагаме отворање училишта, каде што постари лица, преку скратена програма би се здобиле со потребното основно образование. Во овие училишта би имало посебна женска паралелка, со цел да се угоди и на одредени религии.

Користена литература:

- Студија за младите во Република Македонија 2013, Фондација Фридрих Еберт – Канцеларија Скопје, Скопје, 2014.
- Изгубени во преодот, „ПРОГРЕС“, Скопје, 2014.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

На Македонија и на младите што живеат во неа им е потребна сериозна економска политика за справување со невработеноста и со подигањето на економскиот стандард, која ќе има ефект на подолг рок, а не да биде со краткотраен ефект. Не е проблемот во мрзеливоста или во немотивираноста на младите, туку проблемот е во недостигот на институции, кои би ги слушнале проблемите на младите и би помогнале во реализирање на младинските идеи.

Потребни се обновливи фондови, кои би давале поволни кредити за новите бизниси, со што би се финансирале нови идеи и идејни решенија за проблемите.

Постарите генерации сметаат дека дека тие ја поминале младоста и знаат што треба и како треба да се нарави, но не согледуваат дека времињата и генерациите се менуваат. Во новото време се потребни нови идеи, нови луѓе кои знаат што сакаат и што им е потребно, а најголема потреба имаат од постарите генерации, кои ќе им дадат, како морална, така и финансиска поддршка за сето она што го знаат и што го можат.

Тоа што го прават постарите, секогаш се рефлектира и се зема како пример од страна на младите. Време е некои зборови да се подголтнат, некои постапки да се сменат, за да можат да уживаат следните генерации во еден компактен и убав соживот со секој граѓанин на Република Македонија.

БЕЛЕШКИ:

БЕЛЕШКИ: